Fondul de carte veche al Bibliotecii Universității „Adam Mickiewicz" din Poznań

Larisa – Elena FÎRTAT

Biblioteca Universității "1 Decembrie 1918" din Alba Iulia
Library of "1 December 1918" University of Alba Iulia
Personal e-mail: larisamatei80@yahoo.com

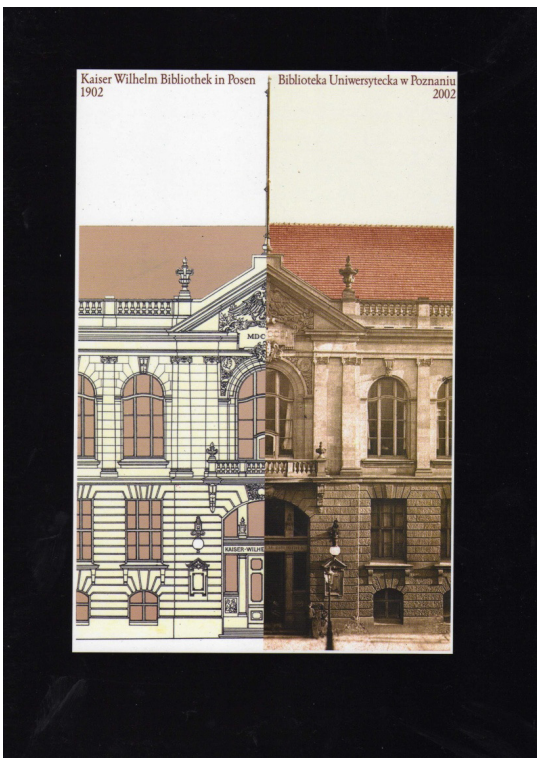
Old Books Collection of "Adam Mickiewicz" University Library from Poznań

One of the largest collections of rare and old books from Poland is housed at the "Adam Mickiewicz" University Library from Poznań. The collection has been established as of the 4th decade of the 20th century and comprises manuscripts, old and rare books, the archives of former German cultural institutions of the 19th and 20th centuries, the collection of graphic art and prints, the Masonic collection, the collection of maps and atlases, the music collection, along with documents of social life.

Keywords: special collections, manuscripts, incunabula, coligat, the Masonic collection

Centru cultural, economic şi politic al Poloniei, oraşul Poznań adăposteşte o mare bibliotecă cu un fond de carte veche impresionant. Este vorba despre Biblioteca Universității „Adam Mickiewicz" din Poznań care a luat ființă în anul 1901, în timpul ultimului împărat german Kaiser Wilhelm. Construită între anii 1899 – 1902 în stil renascentist târziu de către arhitectul german Carl Hinckeldeyn, această bibliotecă a funcționat neîntrerupt până astăzi.

Biblioteca are un fond de carte de peste 4.800.000 volume, din care unele cărți sunt unicate. Colecțiile bibliotecii au un caracter universal acoperind toate domeniile ştiințifice. O mare parte din colecțiile bibliotecii[1] provin din regiunea Wielkopolska, Nord-Vestul Poloniei, dar şi din bibliotecile publice şi universitare din Germania. De fapt, resursele bibliotecii vizează îndeplinirea cerințelor facultăților care aparțin de Universitatea „Adam Mickiewicz" din Poznań.

Dintre toate colecțiile bibliotecii, cele mai valoaroase sunt colecțiile speciale împărțite în: manuscrise, cărți vechi şi rare, arhivele fostelor instituții culturale germane din secolul al XIX- lea şi al XX- lea, colecția de artă grafică şi tipărituri, colecția masonică, colecția de hărți şi atlase,

BDD-A26151 © 2016 Centrul Cultural Interetnic Transilvania
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:14:33 UTC)

colecția muzicală, dar și documente de viață socială.

Voi încerca în rândurile care urmează să prezint două colecții reperezentative pentru biblioteca din Poznań prin valoarea lor documentară: cartea veche și rară și colecția de literatură masonică.

Formată, începând cu deceniul 4 al secolului al XX-lea, colecția de carte veche este una din cele mai mari colecții de pe teritoriul Poloniei. Din această colecție fac parte manuscrise din secolul al XV- lea până în secolul al XVIII- lea; autografe ale scriitorilor din secolul al XIX- lea și al XX- lea; o colecție de scrisori; o colecție de tipărituri din secolele al XVI- lea și al XVII – lea, deosebit de valoroasă prin valoarea sa documentară, dar și documente care provin din arhivele fostelor instituții culturale germane din secolul al XIX- lea și al XX- lea.

Dintre cărțile care au fost tipărite în perioada secolelor al XV- lea până în secolul al XVII- lea, cele mai importante pe care le deține biblioteca universitară sunt:

Statek glupców – incunabul latin din anul 1497. A fost scris în limba latină de Sebastian Brant, dar nu a fost niciodată tradus în limba poloneză până în anul 2003. Este de fapt un poem care are în centrul atenției motivul apei, des întâlnit în literatura polonă. Poemul se numește *Corabia cu proști*. Pentru vremea respectivă și în secolele care au urmat a fost considerat "bestseller" în Polonia.

Cea mai veche tipăritură de pe teritoriul Poloniei a fost editată în anul 1506 la Cracovia. Este de fapt un compendiu de legi poloneze date de cancelarul Poloniei din vremea respectivă. Pe prima pagină apare reprezentată imaginea Senatului (blazoanele tuturor aristocraților polonezi), dar și imaginea celor patru mari Sfinți ai Poloniei: Sf. Stanislaw, Sf. Waslaw, Sf. Florian și Sf. Woicek.

Chronica Polonorum (1.XII.1521), scrisă de Miechowita Maciej (1457 – 1523) a fost tipărită la Cracovia la editura Hieronim Wietor. Descriind istoria Poloniei, autorul prezintă un moment unic din istoria acestui stat. Pe o coală de hârtie este reprezentat regele polonez Boleslaw, care îngenunchiat în fața regelui german Otto primește coroana – moment care reprezintă recunoașterea Poloniei ca stat. Pe prima pagină apare Sf. Stanislaw, patronul Poloniei. Trebuie menționat faptul că autorul Miechowita Maciej este și primul care a descris geografia pământului din partea Europei de est.

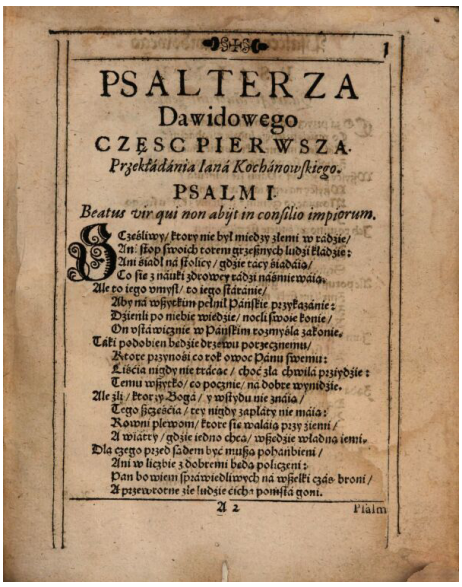
Nicolaus Copernicus (Mikolaja Kopernika) (1473 – 1543), *De revolutionibus orbis coelestium* (ediția a II- a, 1551). Lucrarea este rodul unei munci de patru decenii, prin care autorul a demonstrat, pe baza teoriei heliocentrice a Sistemului Solar, că Pământul este o planetă ca toate celelalte planete, dovedind inconsistența teoriei geocentriste a lui Ptolemeu. Doctrina sa heliocentrică a fost condamnată de clerul din acea perioadă, iar scrierile sale au fost interzise de Biserica Catolică.

NICOLAI
COPERNICI TO-
RINENSIS DE REVOLVTIONI-
bus orbium cœleſtium,
Libri VI.
IN QVIBVS STELLARVM ET FI-
XARVM ET ERRATICARVM MOTVS, EX VETE-
ribus atq; recentibus obſeruationibus, reſtituit hic autor.
Præterea tabulas expeditas luculentasq; addidit, ex qui-
bus eoſdem motus ad quoduis tempus Mathe-
matum ſtudioſus facillime calcu-
lare poterit.
ITEM, DE LIBRIS REVOLVTIONVM NICOLAI
Copernici Narratio prima, per M. Georgium Ioachi-
mum Rheticum ad D. Ioan. Schone-
rum ſcripta.
Cum Gratia & Priuilegio Cæſ. Maieſt.
BASILEAE, EX OFFICINA
HENRICPETRINA.

BDD-A26151 © 2016 Centrul Cultural Interetnic Transilvania
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:14:33 UTC)

Speculum passionis domini nostri Ihesu Christi (1507), de Ulrich Pinder (1485 – 1535). Conține un set de 39 de gravuri care înfățișează patimile lui Isus. Unele gravuri sunt reprezentate pe o pagină întreagă. Cinci dintre gravuri se repetă, iar unele sunt reprezentate pe o jumătate de pagină. Aceste gravuri au fost executate de: Hans Schäufelein, Hans Baldung Grün şi Wolf Trant. Pentru prima dată apare prezentă monograma gravorului Hans Schäufelein.

La sfârşitul secolului al XV- lea începe epoca limbii poloneze medii, cea mai importantă pentru dezvoltarea limbii scrise. După inventarea tiparului, editarea de cărți și cititul iau avânt în Polonia. Mai mulți poeți, precum Jana Kochanowskiego (1530 – 1584) scriu în limba maternă decât în limba latină. A tradus pentru prima dată în limba poporului *Psaltirea lui David*. Denumit "tatăl poeziei poloneze", Jan Kochanowskiego rămâne cel mai valoros poet până la Adam Mickiewicz. Printre tipăriturile vechi care se află în patrimoniul Bibliotecii Universității "Adam Mickiewicz" din Poznań este și un coligat de poezii care aparține lui Jana Kochanowskiego. Autorul a scris poeziile în limba polonă. De fapt, este prima antologie a scrierilor unui autor. Tipărită în anul 1585, la Editura Drukaruie Lazarzowey din Cracovia, poeziile sale exprimă clar trăirile autorului.

PSALTERZA
Dawidowego
CZĘSC PIERWSZA.
Przekładánia Ianá Kochánowſkiego.
PSALM I.
Beatus vir qui non abijt in conſilio impiorum.

Częśliwy, ktory nie był między złemi w radzie,
Ani ſtoiąc na drodze grzeſznych ludzi gładzie:
Ani ſiadł na ſtolicy, gdzie racy ſiadaią,
Co ſie z nauki zdrowey radzi námnie waią.
Ale co iego vmyſł, co iego ſtáránie,
Aby ná wſzytkim pełnił Páńſkie przykázánie:
Dzienli po niebie wiedzie, nocli ſwoie konie,
On vſtáwicznie w Páńſkim rozmyśla zakonie.
Táki podobien będzie drzewu porzeczonemu,
Ktore przynoſi co rok owoc Pánu ſwemu:
Liścia nigdy nie trácąc, choć ſłá chwilá przyidzie:
Temu wſzyſtko, co poczne, ná dobre wynidzie.
Ale zli, ktorzy Bogá, y wſtydu nie znáią,
Tego ſzczęścia, tey nigdy zapłáty nie máią:
Rowni plewom, ktore ſie walaią przy ziemi,
A wiátry, gdzie iedno chcą, wſzędzie wiádną iemi.
Dla czego przed ſądem być muſzą pobánieni,
Ani w liczbie z dobremi będą policzeni:
Pan bowiem ſprawiedliwych ná wſzelki czás broni,
A przewrotne złe ludzie ſam poimſta goni.

A 2 Pſalm

Secolul al XVIII- lea, numit și secolul Luminilor aduce în cultura poporului polonez două lucrări reprezentative. Prima este: *Salutatio supremi & generalis Tribunalis Regni, ad reassumptionem primam Posnaniensem, post felicissimam Coronationem Serenissimi, ac potentissimi Stanislai Augusti, Regis Poloniarum, et Magni Ducis Lithuaniae [...] Feria 2da, post Dominicam in Albis, in Anno 1765. Innovatum; e voto Academiae Posnaniensis, per M. Christianum Thomam de Jüngling, in Universitate Cracoviensi Philosophiae Doctorem, Collegam Minorem, Seminarii Posnaniensis Praefectum, facta* – autor Christian Thomas de Jüngling. Este editată la Poznań în anul 1765 și reprezintă primul manual de fizică experimentală în limba polonă. Această carte a fost tipărită în timpul ultimului rege al Poloniei, Stanislaw August Poniatowski (1732 - 1798).

O altă lucrare reprezentativă pentru secolul al XVIII-lea este *Constituția poloneză* din 3 mai 1791, cunoscută ca prima constituție națională a lumii moderne și a doua din lume după Constituția Statelor Unite ale Americii. A fost adoptată ca „Act guvernamental" în aceeași zi de către Sejm (Parlament) al Uniunii Polono-Lituaniene și a rămas în vigoare timp de doar un an, până la Războiul Ruso-Polon din 1792.

Tot din secolul al XVIII- lea, Biblioteca adăpostește și albume bogat ilustrate cu vederi din Franța și Italia: *Biblioteque du Theatre*, *Biblioteque des Romans* etc. Cea mai frumoasă dintre toate aceste albume rămâne lucrarea *Theatrum Civitatum et admirandorum Italie*, un album decorat cu 35 gravuri de cupru.

A doua colecție care se distinge prin valoarea sa documentară este colecția de literatură masonică. Cu un inventar de 80.000 volume, colecția cuprinde lucrări atât scrise în limba germană, cât și în alte limbi. Secția Colecției Masonice a Bibliotecii Universitare din Poznań dispune de unul dintre cele mai mari fonduri de carte francmasonică din Europa și unele dintre ele sunt documente foarte rare sau unicat. Istoria aceastei colecții începe în anul 1945, când un localnic a găsit-o abandonată în localitatea Slawa Slaska. Acest fond de carte abandonat a aparținut Gestapo-ului și șefului SS Reichsführer Heinrich Himmler. Cărțile proveneau în marea lor majoritate din regiunile Slask și Pomerania. Dându-și seama de importanța pe care o reprezenta această descoperire, directorul de atunci al Bibliotecii Universitare, Alexandru Birkenmajer a decis adăpostirea și administrarea acesteia la Poznań.

Începând cu anul 1959, colecția a fost luată în evidență, având propriul său registru şi propriul său catalog, purtând denumirea de Masonica. Din anul 1970, cărțile catalogate se află într-un palat din secolul al XVIII- lea din localitatea Ciążeń, la 70 km est de Poznań.

Cea mai veche parte a colecției, în jur de 300 de volume, o reprezintă publicațiile rozicruciene şi ezoterice

BDD-A26151 © 2016 Centrul Cultural Interetnic Transilvania
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:14:33 UTC)

din secolul al XVII- lea. Cartea veche din secolul al XVIII- lea numără peste 4 mii de opere. Marea majoritate a colecției, aproximativ 63 de mii de volume, provin din secolul al XIX- lea și începutul secolului XX- lea, până în anul 1935. Fondul de carte masonic contemporan cuprinde 2 mii de volume.

Cele mai însemnate opere din colecția masonică sunt:

Septimana philosophica, o carte despre alchimia spirituală, opera medicului german Michael Maier, editată la Frankfurt în 1620.

Amphitheatrum sapientiae aeternae, datată în anul 1595 și bogat ilustrată cu gravuri. Una dintre ele îl reprezintă pe autorul cărții Heinrich Khunrath, rugându-se în laboratorul său de alchimie.

Prima ediție a constituției lui James Anderson din 1723, *The constitutions of the free-masons: containing the history, charges, regulations &c, of the most Ancient and Right Worshipful Fraternity for the Use of the Lodges*

THE
CONSTITUTIONS
OF THE
FREE-MASONS.
CONTAINING THE
Hiſtory, Charges, Regulations, &c.
of that moſt Ancient and Right
Worſhipful *FRATERNITY.*
For the Uſe of the LODGES.
LONDON:
Printed by WILLIAM HUNTER, for JOHN SENEX at the *Globe*, and JOHN HOOKE at the *Flower-de-luce* over-againſt *St. Dunſtan's Church*, in *Fleet-ſtreet*.
In the Year of Maſonry —— 5723
Anno Domini —— —— 1723

O carte deosebit de importantă pentru biblioteca Universitară o reprezintă lucrarea semnată de Auguste Wolftieg, *Bibliographie der Freimaurerischen litteratures*, editată între anii 1911 – 1914, care stă la baza catalogării și inventarierii întregii colecții masonice.

În cadrul colecției masonice au fost identificate și 14 lucrări publicate în centre tipografice din România. Cea mai veche este din anul 1870 editată la Arad, iar cea mai nouă din este tipărită la București în anul 1935. Pe lângă aceste două centre tipografice lista mai cuprinde și lucrări editate la Iași și Brașov. O singură lucrare este tipărită în limba română, restul sunt editate în limba germană.

Colecțiile speciale sunt completate în fiecare an prin cumpărare, schimb sau donații. Aproximativ 2000 de tipărituri vechi au fost digitizate și se găsesc în Biblioteca digitizată din regiunea Wielkopolska (http://www.wbc.poznan.pl).

Deşi istoria poporului polonez nu s-a înscris în aria preocupărilor mele, totuşi vizita pe care am realizat-o la Biblioteca Universității „Adam Mickiewicz“ din Poznań mi-a permis accesul la o parte din fondurile acesteia. Pe tot parcursul acestei vizite am fost îndrumată de d-na Iuliana Grażyńska, custode la Colecția Masonica, care prin devotamentul dumneai m-a determinat să mă aplec mai mult asupra culturii şi civilizației poloneze.

Notă:

1. Biblioteca Regală din Berlin, Biblioteca Academiei de Arte din Berlin; biblioteci universitare: Göttingen, Halle, Leipzig, Strasbourg, Wrocław; biblioteci publice din Gdansk (Danzig), Bremen, Wrocław etc.

BDD-A26151 © 2016 Centrul Cultural Interetnic Transilvania
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:14:33 UTC)